

БОЖИДАР БОЖА ЈОВАНОВИЋ, дипл. инж. грађевинарства
(1917.- 2013.)

Божидар Божа Јовановић, дипл.инж.грађ. један је од девет грађевинских инжењера који су дипломирали 1946. године, у првој генерацији дипломаца након рата. Тим људима су одмах поверене изузетно одговорне и тешке дужности у изградњи земље. Инж. Божа Јовановић је добио један од најтежих задатака - пројектовање веома сложеног система Власинских електрана. Тај посао је обавио на најуспешнији начин, окончавајући га на месту Главног инжењера пројекта. Касније је радио на доградњи тог система са новим доводима и ПАП Лисина, али и на бројним другим пројектима у земљи и иностранству. Цео радни век је провео у Енергопројекту радећи на важним

хидротехничким пројектима, настављајући рад истим темпом и након одласка у пензију. Када је 2011. године у листу Енергопројекта изашао чланак о најстаријем од ветерана овог предузећа, под насловом „Пројектант до последњег даха“, свима који су познавали Божу Јовановића било је јасно да није могло бити бољег и тачнијег наслова од овога. Био је од оних ретких, а срећних људи, који су од малена знали чиме би волели да се баве у животу, а то је за њега била хидротехника.

Божидар – Божа Јовановић рођен је 27.12.1917. године у селу Барје Чифлик, крај Пирота. Дипломирао је на Грађевинском факултету у Београду у првој поратној години 1946. и већ првог дана са дипломом запослио се у предузећу за електрификацију Електроисток, а затим у тек основаном Енергопројекту 1951. године. У њему провео цео свој радни век до пензионисања 1982. године.

Своју врло богату пројектанску каријеру започиње најпре као пројектант, па шеф групе, а касније Главни инжењер на врло сложенем систему Власинских хидроелектрана (ХЕ Врла I – IV), са више брана, машинских зграда хидроелектрана, каналским доводима, тунелима и таложницама. Због конфигурације терена, али и због тадашњих строгих безбедностних захтева, навећи број објеката је реализован под земљом, па је чак и један од компензационих басена реализован под земљом, у виду система тунела и шахтова. Поред велике грађевинске сложености, овај пројекат је постао још сложенији током грађења, јер је након политичких дешавања 1948. године и прекида уговора са испоручиоцима већ наручене опреме, требало мењати и прерађивати пројектна решења објеката, како би се прилагодила новој опреми (турбинама, генераторима и осталим уређајима) коју је преузела на себа да уради наша млада машиноградња. Божидар Јовановић је имао велику одговорност, али и привилегију која се пројектантима не пружа често - да учествује као пројектант и у свим фазама каснијег развоја Власинског система, са доградњом ПАП Лисина и тзв. доводима из реке Лисине, што је био пионирски подухват не само код нас, већ и у свету. И сада се показује да је концепција Власинског система била веома добро замишљена већ у самом зачетку тог пројекта, јер је омогућена фазна доградња система и побољшање његових перформанси током експлоатације. Инжењер Јовановић се у 'свој крај' враћао и касније, јер је врло ангажовано радио на пројекту система ХЕ Пирот, од почетне концепције његовог развоја – идеје о реализацији цеоне акумулације и деривационе

ХЕ Пирот. Тај пројекат је био грађевински врло захтеван, јер је требало у сложену грађевинску целину уклопити природно формирану брану Завој, адаптирати је у поуздану насуту брану и реализовати дугачку тунелску деривацију и све објекте хидроелектране у непосредној близини Пирота. Ови објекти су у погону од 1990. године и речито показују како се и једна природна катастрофа визионарским размишљањем и умешним планирањем може преворити у објекат са изванредним енергетским, водопривредним, па и еколошким ефектима. Еколошки ефекти те веома важне чеоне акумулације се посебно истичу, јер се акумулација Завој може врло успешно користити за побољшање водних режима: смањења великих и повећања малих вода Височице, Топлодолске реке и Нишаве. Повећање (оплемењавање) малих вода је од непроцењивог значаја у еколошки кризним маловодним периодима. Такве управљачке интервенције из великих чеоних акумулација биће све важније и неопходније, имајући у виду да су најнеповољнији ефекти глобалних климатских промена управо погоршавања водних режима: повећања великих и смањења малих вода. Све то говори о визионарском размишљању Боже Јовановића и других градитеља тог објекта.

Веома сложене хидротехничке проблеме инж. Божа Јовановић је решавао у Сирији и Либану, где је, као шеф тима од дестак наших стручњака, у периоду 1960-1967 радио на бројним пројектима наводњавања, водоснабдевања и хидроенергетике. Ради се о сложеним пројектима интегралног уређења и коришћења вода у сливовима река Оронте у Сирији и Литани у Либану, пројекту великог и врло сложеног система за наводњавање 'Јармук' са бројним пумпним станицама, брани и акумулацији 'Мефдун', као и пројектима хидроенергетских система на рекама Абоу-Али-Кадиса (7 хидроелектрана) и Нахр Ел Баред (6 хидроелектрана) у Либану. Реализовани пројекти хидротехничких система које су наши градитељи успешно изградили у земљама у развоју, на најбољи начин су репрезентовали Енергопројект и наше хидрографевинско градитељство, које је у том периоду сматрано једним од најбољих у свету.

Инж. Божа Јовановић је разрадио и један од веома сложених пројеката реверзибилне хидроелектране "Ђердап 3", са горњом акумулацијом на реци Пасјачи, десној притоци Дунава и са шахтном РХЕ Ђердап 3 на обали Ђердапске акумулације. То је заиста врло сложен пројекат којим се Божа Јовановић са правом поносио. То пројектно решење се налази у палети пројеката највећих капиталних објеката Србије који чекају своју реализацију. У условима значајно повећавања удела тзв. обновљиве енергије, са великом стохастичком непредвидивошћу у нашим условима (ветар, Сунце), објекти тог типа добијаће на све већој значајности, јер се једино њима, преласком у пумпни рад, могу неутралисати неповољни ефекти наглог уласка у погон великих снага ветрогенератора и соларних електрана.

Као одличан познавалац хидрографских система, хидрологије, геотехнике, хидроенергетике Божидар - Божа Јовановић је радио и на пројектима читавог низа мањих, али сложених хидроелектрана (ХЕ Паклештица, ХЕ Јерма, ХЕ Тигар, ХЕ Црноклиште и др.). Израдио је и идејно решење РХЕ 'Београд' на Дунаву код Вишњице.

Објавио је и више радова у домаћим и страним часописима, приказујући неке занимљиве новитете из наших пројеката (нпр. оригинално решење подземне акумулације уз ХЕ Врла 3, како би се омогућио њен флексибилан рад). Интензивно је сарађивао са академиком Пећинаром на бројним пројектима, али је одбио академску каријеру, претпостављајући јој – праксу, пројектовање и грађење.

Божидар Јовановић је наставио да се бави струком и после пензионисања. Скоро три деценије се бавио пројектовањем, али не за неког инвеститора, фирму или институцију. То је радио без икакве новчане надокнаде. Новинарима листа Енергопројект једном је то објаснио речима: „Своју обавезу главног инжењера схватио сам као доживотну. И сви из моје генерације заправо осећају обавезу и одговорност да прате своје пројекте и објекте, док су живи...“

Као пензионер израдио је једну варијанту каскадног система на Великој Морави са 9 степеница у латералним каналима ван речног корита, са идејом да се умање негативни ефекти засипања акумулација речним наносом, а што више очувају речни екосистеми. Израдио је и низ студија које су се бавиле хидроенергетским искоришћењем малих река у источној и јужној Србији.

Жарко је желео да Хидроинжењеринг настави и доврши неке од његових замисли, као што су веома важна акумулација и ХЕ Свође на Власини и ХЕ Паклештица, са сабирним и доводним каналима свих вода са Старе планине до Завојског језера. Са правом је сматрао да Завојско и Власинско језеро треба, како је говорио, „чувати као очи у глави“, да би постале вишенаменске акумулације у оквиру интегралног коришћења слива Мораве, са планском регулацијом вода по намени и количини, од чега ће зависити милиони становника Србије. Та његова концепција коришћења и даљег развоја тих објеката је уграђена и у Просторни план Србије.

Све што је у пензионерским данима урадио – студије, генералне пројекте и идејна решења за нове фазе већ реализованих објеката, оставио је Енергопројекту и свом Хидроинжењингу. „Ја сам све добио од Енергопројекта и природно је да сав мој рад остане Енергопројекту“, скромно је говорио. Такво схватање је својствено само часним и честитим људима, какав је био Божидар – Божа Јовановић.

Грађевински факултет Универзитета у Београду поноси се и чува успомену на своје студенте, велике градитеље, људе заслужне за развој земље и углед српског грађевинарства. Инж. Божидар Божа Јовановић је управо један од таквих људи које факултет жели да задржи у трајном сећању.

Бранислав Ђорђевић
18.06.2018.